

Reakcija uz rasismu Latvijā

europaian network against racism
eiropas pretrasisma sadarbības tīkls

RASISMS LATVIJĀ

Etnisko minoritāšu jautājumi, it īpaši pilsonības un valodas jomā, valsts politiskajā dzīvē ir bijuši aktuāli kopš neatkarības atgūšanas. 40% Latvijas iedzīvotāju pieder dažādām etnisko minoritāšu grupām, kuras dažkārt arī traktē kā vienu lingvistisko minoritāti – “krievvalodīgie”. Latvijā lielākās etniskās minoritātes ir krievi (28,5%), baltkrievi (3,8%), ukraiņi (2,5%) un poļi (2,5%).

Lai arī starp latviski un krieviski runājošām kopienām ir bijuši savstarpēji saspīlējumi par pilsonības un valodas jautājumiem, tajā skaitā arī izglītības jomā, citi rādītāji liecina par augstu savstarpējās tolerances līmeni.

Ebreji un romi ir skaitliski mazas minoritātes (zem 0,5% no iedzīvotājiem), bet pret viņiem pastāv aizspriedumi un diskriminācija. Antisemitisms nav izskausts, bet romi ir pakļauti diskriminācijai. Taču nesenie notikumi skaidri parāda, ka visbiežākie rasisma upuri ir vizuāli atšķirīgās minoritātes, kuru pārstāvju skaits valstī ir pavisam neliels. Cilvēki ar tumšāku ādas krāsu, neeiropisku izcelsmi un musulmaņi ir īpaši mazaizsargāti.

Pieņemtā pretdiskriminācijas likumdošana joprojām ir nepilnīga, it īpaši attiecībā uz pieeju precēm un pakalpojumiem. Krimināllikumā ir ietvertas normas attiecībā uz nauda vai nesaticības izraisīšanu uz etniskā un rases pamata, taču likums nenosaka atbildību par citiem rasistiskiem noziegumiem un neparedz rasismu kā atbildību pastiprinošu apstākli. 2005.gadā, kad pirmo reizi Latvijā tika ziņots par rasistiskiem vardarbīgiem incidentiem, tiesībsargājošās iestādes un prokuratūra nekvalificēja šos incidentus kā rasu nauda motivētus noziedzīgus nodarījumus, bet gan kā huligānismu. Ir nepieciešams steidzīgi uzlabot pretrasisma likumdošanu un pieņemt likuma normas, kas vērstos tieši pret nauda motivētiem noziegumiem.

ENAR PĀRSTĀVNICĪBA LATVIJĀ)

03.02.2006. reģistrēja biedrību "ENAR – Latvija". Tās dibinātāji ir Latvijas Cilvēktiesību centrs, Afrolatviskā Asociācija un Eiropas Jaunatnes Cilvēktiesību sadarbības tīkls. Par biedrības biedriem var kļūt organizācijas, kas vērsas pret rasismu un neiecietību.

LCC minoritāšu jomā darbojas jau kopš 1993. gada, veicot pētniecību, monitoringu, interešu aizstāvību, apmācību pretdiskriminācijas jautājumos un juridiskās palīdzības sniegšanu cilvēktiesību pārkāpumu upuriem. LCC ir pirmā ziņojuma par romu situāciju Latvijā autors.

Afrolatviskā Asociācija veicina kultūru saskarsmi un cīņu pret diskrimināciju un rasismu. Tā ir organizējusi publiskas diskusijas un īstenojusi projektu, lai Latvijas reģionos iepazīstinātu ar Āfrikas kultūrām.

EYHR-Net realizē dažādas apmācības jaunajiem cilvēktiesību jomā. Tā zināmākie projekti ir dažādas ielu akcijas, "Futbols pret rasismu" un "Basketbols pret rasismu".

ENAR - EIROPAS PRETRASISMA SADARBĪBAS TĪKLS

ENAR (European Network Against Racism – Eiropas Pretrasisma sadarbības tīkls) veicina pretrasismu un vienlīdzīgu attieksmi pret etniskajām minoritātēm un Eiropas Savienības iedzīvotājiem, kas nav ES pilsoņi.

ENAR ir ES nevalstisko organizāciju sadarbības tīkls cīņai pret rasismu. To veido nacionālo valstu nevalstisko organizāciju apvienības – nacionālās pārstāvniecības organizācijas (NPO), kas savukārt sastāv no etnisko minoritāšu organizācijām, imigrantu apvienībām, aizstāvības grupām, arodbiedrībām, reliģiskajām un citām organizācijām. Visas NPO demokrātiski ievēlē savus pārstāvjus, kas apmeklē ENAR sanāksmes, kurās konsultējas par politiku un darbības pamatjautājumiem. Vienam no NPO pārstāvjiem jāpieder etniskai minoritātei.

ENAR ir cieši apņēmis cīnīties pret rasismu, ksenofobiju, antisemitismu un islamofobiju, kā arī veicināt vienlīdzīgu attieksmi starp ES pilsoņiem un trešo valstu pilsoņiem un sasaistīt vietējās, reģionālās, nacionālās iniciatīvas ar Eiropas iniciatīvām.

RASISMAM PAKĻAUTĀS GRUPAS

Nevar viennozīmīgi secināt, ka lielās etniskās minoritātes tiek diskriminētas, taču lielais nepilsoņu skaits (18% iedzīvotāji) un ieilgušās problēmas saistībā ar valsts valodas prasmi un noteikumiem var nelabvēlīgi ietekmēt šo grupu sociāli ekonomisko stāvokli.

Antisemītiski izteicieni nereti vērojami internetā, arī publikācijās. Arī aptaujas par attieksmi pret dažādām grupām liecina, ka aizspriedumi pret ebrejiem ir plašāk izplatīti nekā pret skaitliski lielajām etniskajām grupām.

Aizspriedumi pret romiem ir plaši izplatīti. Nenoliedzami fakti ir romu diskriminācija izglītībā un nodarbinātībā. Dati norāda arī uz viņu salīdzinoši nelabvēlīgo stāvokli mājokļa jautājumos un veselības aprūpē.

Nesenie notikumi norāda, ka vismazāk aizsargātās ir vizuāli atšķirīgās minoritātes. Vairāki rasistiski motivēti uzbrukumi un vārdiski aizskārumi 2005.gadā Rīgā bija vērsti pret afrikāņiem, afro-amerikāņiem, indietiem, šrilankiešiem un ebreju rabīnu.

Aptaujas liecina, ka visizplatītākie aizspriedumi ir pret kaukāziešiem, ķīniešiem, afrikāņiem un kurdiem. 2/3 aptaujāto vēlējas, lai šo grupu pārstāvji netiktu ielaisti valstī vispār vai arī iebrauktu tikai īslaicīgi. Vissautraucošākie ir dziļie aizspriedumi pret musulmaņiem: 38% latviešu un 39% nelatviešu atbildēja, ka musulmaņiem būtu jāliedz iebraukšana valstī, savukārt attiecīgi 45% un 44% uzskatīja, ka vienīgais pieļaujama kontakta veids ar musulmaņiem ir kā ar tūristiem.

Nesenā aptaujā apmēram 70% aptaujāto atzīst, ka neatbalsta darbaspēka ierašanos no citām valstīm. Visnegatīvākā attieksme ir pret viesstrādniekiem no Ķīnas, Āfrikas, Vjetnamas, citām Āzijas valstīm un Turcijas. Ksenofobija un noraidoša attieksme ir vēsta arī pret migrantiem, patvēruma meklētājiem un bēgļiem.

LIKUMDOŠANA

Vienlīdzības princips ir nostiprināts Latvijas Republikas Satversmē. Deklaratīvas pretdiskriminācijas normas ir ietvertas vairākos normatīvajos aktos. Direktīvas par diskriminācijas aizliegumu nodarbinātībā (2000/78/EC) galvenās prasības ir ieviestas Latvijas likumdošanā, taču rasu direktīva (2000/43/EC) 2006.gada sākumā vēl nebija pārņemta. Saeima turpina izskatīt saistītos likuma grozījumus.

Atšķirīgas attieksmes aizlieguma pamati visos likumos nav vienādi, taču visos ir ietverti tādi pamati kā rase, etniskā piederība un reliģiskā pārliecība. Darba likumā ir noteikts atšķirīgas attieksmes aizliegums arī uz ādas krāsas pamata.

Krimināllikuma 78.pants aizliedz naida vai nesaticības izraisīšanu, kā arī apzinātu personas ekonomisko, politisko vai sociālo tiesību tiešu vai netiešu ierobežošanu uz etniskā un rases pamata. 150.pants aizliedz personu tiesību tiešu vai netiešu ierobežošanu atkarībā no personu attieksmes pret reliģiju un naida celšanu sakarā ar šo personu attieksmi pret reliģiju. Pēc Krimināllikuma 78.panta ierosināto krimināllietu skaits ir palielinājies, galvenokārt lietas par naida izraisīšanu publikācijās. 2005.gadā policija ierosināja 13 krimināllietas. Nevienu krimināllietu pagaidām nav ierosināta uz 150.panta pamata.

Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts ir atbildīgs par rasu direktīvas ieviešanu. 2005.gadā sekretariātā tika izveidots Eiropas pretdiskriminācijas politikas departaments. Savukārt saskaņā ar rasu direktīvas prasībām 2005.gadā Valsts Cilvēktiesību birojs kļuva par valsts nozīmēto vienlīdzīgas attieksmes veicināšanas iestādi un izveidoja jaunu nodaļu – Diskriminācijas novēršanas daļu, kurā strādā 4 darbinieki.

PILSONISKĀ SABIEDRĪBAS LOMA

Pilsoniskā sabiedrība Latvijā joprojām ir vāja. No iepriekš gandrīz 9 000 oficiāli reģistrētajām NVO līdz 2005.gada beigām pārreģistrējās tikai 2 992. Tikai neliela daļa no šīm organizācijām ir sabiedriskā labuma organizācijas. Reģionos NVO skaits ir vēl zemāks, un tām nav pietiekamu resursu. Pētījums par sabiedrības attieksmi pret NVO konstatē zemu, tomēr pieaugošu dažu NVO aktivitāšu pārzināšanu. Taču 80% respondentu nebija NVO biedri un 50% atzīmēja, ka netic, ka nevalstiskais sektors var ietekmēt politiskos procesus valstī.

Tomēr pretdiskriminācijas un pretrasisma jomās NVO sektors ir uzņēmies vadošo lomu, informējot sabiedrību, izstrādājot likumdošanu un politiku, kā arī piedaloties tiesvedībā. Līdz šim tiesā izskatītu diskriminācijas lietu skaits ir neliels, un neviena no izskatītajām lietām nav par diskrimināciju uz rases pamata. Taču abās 2005.gadā tiesā izskatītajās lietās par diskrimināciju nodarbinātībā cietušos pārstāvēja NVO juristi (vienā lietā no Latvijas Cilvēktiesību centra un otrā no Latvijas Cilvēktiesību komitejas).

Gaidāmie grozījumi Biedrību un nodibinājumu likumā atļaus cilvēktiesību NVO vērsties institūcijā vai tiesā (civilprocesā vai administratīvajā procesā) cietušā vārdā, un atcels pašreizējo kārtību, kad cietušā pārstāvim nepieciešams NVO pārstāvi pilnvarot kā privātpersonu. Nesenu likuma grozījumu rezultātā jau šobrīd cietušais var pilnvarot personu kļūt par tās pārstāvi administratīvajā vai civillietā, mutiski par to informējot tiesu tiesas sēdē. Ļoti ticams, ka šie atvieglojumi veicinās cietušo vēršanos pēc palīdzības NVO.

NVO ciešā apņemšanās strādāt pretdiskriminācijas jomā nodrošina konsekvētu un pastāvīgu darbu pie šiem jautājumiem, palīdzību cietušajiem un tiesu prakses attīstību. NVO kapacitātes celšana un savstarpējā sadarbība ir pamats pretdiskriminācijas prakses attīstīšanai Latvijā.

PARAUGPRĀVAS

Iepriekšējos gados tiesas procesos neiesaistījās daudz nevalstisko organizāciju, kas strādā ar rasisma jautājumiem. Bieži vien tam bija pavisam vienkāršs izskaidrojums – attiecīgo normatīvo aktu trūkums. Taču ES t.s. rasu direktīvas (skat. nodaļu “ES un rasisma novēršana”) pieņemšanas un nacionālo normatīvo tiesību aktu attīstības rezultātā šobrīd, efektīvāk kā jebkad agrāk, ar tiesvedības palīdzību ir iespējams panākt pārmaiņas to cilvēku dzīvē, kas ir visbiežākie rasisma un diskriminācijas upuri.

Diskriminācijas novēršana ir samērā jauna tiesību joma. Nevalstiskajām organizācijām noteikti būtu jāuzņemas sabiedrības informētāja loma par iespējām, ko tā sniedz. Šajā kontekstā par noderīgu aizstāvības līdzekli ir kļuvusi paraugprāva: NVO var gan pašas uzsākt paraugprāvas, gan arī, vācot informāciju, palīdzot cietušajiem un iesaistoties aizstāvības procesos, sniegt palīdzību citiem, kas to dara.

“Paraugprāva izmanto tiesu sistēmu, lai panāktu pārmaiņas plašā sabiedrībā”.

Paraugprāvu galvenais mērķis nav panākt viena cietušā prasības apmierināšanu, bet gan panākt izmaiņas likumdošanā vai politikā, lai gan šīs divas iespējas viena otru savstarpēji neizslēdz. Paraugprāvas mērķis neapstājas pie viena cietušā prasības apmierināšanas, tā cenšas radīt tādu kontekstu, lai nodrošinātu aizsardzību visiem, kas cieš no diskriminācijas. Izmainot likumdošanu vai radot precedentu, kāda lieta var iegūt sniega pikas efektu un izraisīt pārmaiņas daudz plašākā jomā.

PALĪDZĪBA RASISMA UPURIEM

Personas, kuras valsts un pašvaldības iestādes ir diskriminējušas uz rases pamata, var vērsties augstākā institūcijā vai administratīvajā tiesā, kā to paredz Administratīvā procesa likums (APL). APL paredz arī tiesības prasīt atlīdzinājumu par mantiskiem zaudējumiem un morālo kaitējumu, kas nodarīts ar administratīvo aktu vai diskriminējošās rīcības rezultātā.

Diskriminācijas gadījumus nodarbinātībā, sākot no pieņemšanas darbā līdz atlaišanai, izskata vispārējās jurisdikcijas tiesās. Darba likums paredz tiesības pieprasīt zaudējumu atlīdzību un atlīdzību par morālo kaitējumu.

Bez augstāk minētajām institūcijām, Valsts Cilvēktiesību birojs ir vienīgā valsts iestāde, kas izskata iedzīvotāju sūdzības par diskrimināciju. 2005.gadā tika pieņemti likuma grozījumi, kas noteica, ka VCB ir valsts nozīmētā vienlīdzīgas attieksmes veicināšanas iestāde. VCB ir tiesības, bet ne pienākums pārstāvēt diskriminācijas gadījumos cietušos tiesā civilprocesos un administratīvajos procesos.

Rasu diskriminācijas upuri var vērsties pēc palīdzības arī nevalstiskās organizācijās. LCC sniedz juridisku palīdzību, tā jurists var pārstāvēt cietušo tiesā civilprocesā vai administratīvajā procesā. Arī Latvijas Cilvēktiesību komiteja piedāvā juridisku palīdzību.

Rasu vardarbības incidentu upuriem ir jāvēršas ar sūdzību policijā. Ja policija atzīst, ka ir pietiekams pamats krimināllietai, lietu tālāk izmeklē prokuratūra. Lietas, kas attiecas uz naida izraisīšanu uz 78. un 150.panta pamata, Valsts policija vispirms nosūta Drošības policijai. Juridisko palīdzību ir iespējams saņemt NVO, kas sniedz šādus pakalpojumus, kā arī VCB. Lai arī šobrīd nav nevienas rasu diskriminācijas upuru atbalsta organizācijas, dažas NVO, kas aktīvi darbojas pretrasisma jomā, kā piemēram, Afrolatviskā Asociācija, sniedz informāciju un atbalstu cietušajiem.

ES UN CĪŅA AR RASISMU

Pašmāju nevalstiskajām organizācijām, kas darbojas rasisma un diskriminācijas jomā, darba ir pārpārēm. Kādēļ tad tām vēl domāt par to, kas notiek citās Eiropas valstīs un Eiropas Savienības institūcijās?

Veicināt izpratni par rasismu Eiropā ir svarīgi divu iemeslu dēļ. Pirmkārt, ir jāveicina izpratne un zināšanas par to, kas ir rasisms un kā pret to cīnīties. Otrkārt, ES ietvaros ir jāattīsta vienoti līdzekļi cīņai pret rasismu. Pēdējo desmit gadu pieredze rāda, ka nacionālās valdības ir gatavas rīkoties Eiropas līmenī, taču varbūt nebūtu gatavas to darīt atsevišķi.

Rasisms ir attīstījies kopā ar Eiropu. Nozīmīga loma gan vēsturisku, gan mūsdienu rasisma formu izpausmju veicināšanā ir Eiropas koloniālajai vēsturei. Par spīti ilgajai rasisma vēsturei, Eiropa cīņu ar rasismu uzsāka salīdzinoši nesen. Eiropai ir pienākums gan pret tiem cilvēkiem, kas dzīvo tās teritorijā, gan pret visu pasauli uzņemties vadošo lomu tādas pasaules izveidošanā, kurā rasismam nav vietas.

1997.gadā pieņemtā Amsterdamas līguma 13. pants deva ES tiesisku pamatu attīstīt "nepieciešamos līdzekļus, lai cīnītos pret diskrimināciju uz dzimuma, rasu, etniskās izcelsmes, reliģiskās piederības vai citas pārliecības, invaliditātes, vecuma vai seksuālās orientācijas pamata". Uz šī pamata ES 2000.gada jūnijā pieņēma t.s. rasu direktīvu (2000/43/EC) un vēlāk t.s. nodarbinātības direktīvu.

Rasu direktīvas prasības ES dalībvalstīm bija jāievieš savā likumdošanā līdz 2003.gada jūlijam (pēdējām 10 ES uzņemtajām valstīm, tajā skaitā Latvijai, direktīvu vajadzēja ieviest līdz 2004.gada 1.maijam). Taču vēl 2006.gada sākumā dažas dalībvalstis to nebija izdarījušas. Tas savukārt liek izvērtēt ES dalībvalstu doto solījumu cīnīties pret rasismu un diskrimināciju nopietnību. Tomēr arī tajās dalībvalstīs, kurās direktīva vēl nav pārņemta, cilvēks var vērsties savas valsts tiesā, ja ir pārkāptas direktīvas prasības.

Rasu direktīva ietver diskriminācijas aizliegumu tādās jomās kā nodarbinātība un pieeja precēm un pakalpojumiem. Tajā ir ietvertas vairākas ļoti svarīgas definīcijas, tajā skaitā tiešās un netiešās diskriminācijas, personas aizskaršanas (harrasment) un viktimizācijas definīcijas. Vēl noteikti jāpiemin, ka direktīva atļauj pozitīvo diskrimināciju, paredz pierādījumu nastas pārvešanu no prasītāja uz atbildētāju un pretdiskriminācijas institūciju izveidošanu.

Rasu direktīvā ietvertajiem principiem ir jāklūst par galvenajiem elementiem pretdiskriminācijas likumdošanā un praksē visās ES valstīs. Un paraugprāva ir veids, kā to sasniegt. Noteikti arī jāatzīmē, ka direktīva nosaka tiesības NVO iesaistīties tiesas procesos gan vienkārši sniedzot atbalstu, gan arī pārstāvēt cietušo tiesā.

Amsterdamas līguma 13.pants nosaka kontekstu, kā jāattīstās pretdiskriminācijas jomai. Savukārt 29.pants regulē rasisma novēršanu un apkarošanu. 2001.gadā Eiropas Komisija ierosināja ietvarlēmumu par rasismu kā noziegumu, taču turpmākā attīstība šajā jomā nesevoja, jo Padome šo lēmumu nepieņēma. Taču bez jau pieminētajiem instrumentiem ES pārziņā ir arī citas jomas, kas vai nu tieši vai netieši ietekmē cīņu pret rasismu, tajā skaitā, migrācija un patvēruma meklētāji, krimināllikums (krimināltiesības) un izglītība.

ES ir iesaistījusies arī citās aktivitātēs, piemēram, sabiedrības izglītošanā (ar kampaņas "Par dažādību. Pret diskrimināciju" palīdzību) un pret rasismu vērstu projektu finansēšanā. 1997.gadā tika nodibināts Eiropas Rasisma un ksenofobijas novēršanas centrs (EUMC – European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia). Lai arī ļoti iespējams, ka 2007.gadā centrs tiks pārveidots par Pamattiesību aģentūru, rasisms Eiropā joprojām paliks tā uzmanības degpunktā.

SAITES UN RESURSI LATVIJĀ

Valsts iestādes:

Valsts Cilvēktiesību birojs: www.vcb.lv/

Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts:
www.integracija.gov.lv/

NVO un akadēmiskas organizācijas:

Latvijas Cilvēktiesību centrs: www.humanrights.org.lv/html/lv/index.html

Afrolatviskā Asociācija: www.afrolat.lv

Latvijas Cilvēktiesību institūts: www.humanrights.lv

Latvijas Cilvēktiesību komiteja: www.lhrc.lv/lhrc_l.htm

Teksti:

Nacionālā programma iecietības veicināšanai:

www.integracija.gov.lv/doc_upl/programma-info-jaunakais-300804.doc

Čigānu stāvoklis Latvijā,

www.humanrights.org.lv/html/lv/aktual/publ/cigani_lv.html

Etniskā tolerance un Latvijas sabiedrības integrācija:

www.bszi.lv/downloads/resources/Tolerance/Tolerance_LV.pdf

Kultūru daudzveidība un iecietība Latvijā,

www.integracija.gov.lv/doc_upl/Brosura.pdf

Materiāli par cilvēktiesībām un minoritātēm Latvijā,

www.minelres.lv/count/latvia.htm

SAITES UN RESURSI EIROPĀ

Eiropas Rasisma un ksenofobijas novērošanas centrs (EUMC): www.eumc.eu.int

Eiropas Komisija – diskriminācijas novēršana un attiecības ar sabiedrību:

www.europa.eu.int/comm/employment_social/fundamental_rights/index_en.htm

Eiropas Pretrasisma sadarbības tīkls (ENAR): www.enar-eu.org

Eiropas Romu informācijas birojs (European Roma Information Office): www.erionet.org

Eiropas Savienība: www.europa.eu.int

“Par dažādību. Pret diskrimināciju”: www.stop-discrimination.info

Paraugprāvas rasu diskriminācijas gadījumos Eiropā: no principiem uz praksi:

www.migpolgroup.com/documents/2498.html

Tiesu stratēģijas diskriminācijas novēršanā ES valstīs: www.solid-eu.org

ENAR – Latvija

Alberta 13, Rīga

LV 1010

Tālr.: 7 039290

Fakss: 7 039291

e-pasts: office@humanrights.org.lv

Brošūru sagatavoja ENAR Eiropas sekretariāts biedrībai "ENAR - Latvija". Lejuplādēt brošūru: http://www.enar-eu.org/en/publication/national_leaflets/

ENAR

43, Rue de la Charité • B-1210 Brussels • Belgium

Tel: +32 (0)2 229 3570 • Fax: +32 (0)2 229 3575

E-mail: info@enar-eu.org • Web: www.enar-eu.org

Šo ziņojumu finansēja Eiropas Komisijas Nodarbinātības, sociālo lietu un vienādu iespēju ģenerāldirektorāts, un Compagnia di San Paolo fonds.